

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

öfver

GÖTHEBORGS och **BOHUS**
LÄN

till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

Fem - Års - Berättelse.

23.

STOCKHOLM,
tryckt hos **JOH. HAFEGSTRÖM** 1829.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser.

Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes öfver Götheborgs och Bohus till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne Fem-Års-Berättelse.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

öfver

GÖTHEBORGS och **BOHUS**
LÄN

till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

Fem - Års - Berättelse.

23.

STOCKHOLM,
tryckt hos **JOH. HAFEGSTRÖM** 1829.

INNEHÅLL

	Sid.
Underdånig berättelse	3.
1:o Länets Allmänna Beskaffenhet.....	3.
2:o Innvånare.....	12.
Folkmängden.....	12.
3:o Näringar.....	15.
Jordbruket.....	15.
Boskapskötsel.....	24.
Skogarne.....	28.
Stängsel.....	31.
Bergsrörelse.....	31.
Fabriker, Bruk och Andre	31.
Näringsar.....	
Binäringsar.....	36.
Handelen i Landet.....	44.
4:o Politisk Författning.....	45.
Kammar Verk.....	45.
Stats Bidrag.....	48.
Politie.....	57.
Scholor.....	58.
Uddevalla Stad.....	61.
Marstrands Stad.....	66.
Stadens jord.....	67.
Strömstads Stad.....	69.
Kongelfs Stad.....	73.
Göteborgs Stad.....	75.

Underåunig Fem- Års- Berättelse i Oeconomiskt och Statistiskt afseende för Götheborgs och Bohus Län, i enlighet med derom ankomne Nådiga föreskrifter och grundad, ej mindre på min egna kännedom, än uppå infordrade underrättelser från Vederbörande Magistrater och Krono-Betjente.

1:0 Länets Allmänna Beskaffenhet:

Götheborgs och Bohus Län, som gränser i Norr intill Östra delen af Norrska Landet, i Öster till Elfsborgs Län och Dalsland, i Söder till Hallands Län och i Vester omgifves af Vesterhafvet, innehåller 40 kvadrat mil. -- Landet har liksom en jemn bergssträcka från Norr till Söder, med många utgrenningar, hvilka bergsrymder intaga minst hälften af Länets hela Areal, och då, vid beräkning endast af den verkliga jorden, sedan impedimenta blifvit frändagne,

Nväl omkring 6000 personer, öfver hufvud räknadt, be på hvarje mil, är Götheborgs och Bohus Län otvifvelaktigt ett af Rikets folkrikaste.

Länet är indeladt i fem Fögderier, nemligen: Götheborgs, Inlands, Orost och Tjörns, Sunnervikans och Norrvikans, samt har Städerna Götheborg, Kongelf, Marstrand, Uddevalla och Strömstad. I Statistiskt afseende har detta den skiljaktighet från andra Län, att Hemmans-Utskylderna utgå efter olika grunder på det sätt, att de i Säfvedahls samt Askims och Östra Hisings Härad af Götheborgs Fögderi, som lykt under gamla Sverige, erläggas efter de för detta Rike derom utkomne Författningar, men Vestra Hisings Härad af samma Fögderi, samt hela öfriga delen af Bohus Län, utgöra dem efter den method, som gälde för detta Län, innan detsamma kom under Sveriges lydno. —

Utom de många Hafsvikar, som flerstädes till större eller mindre del omgifva stora landssträckor, deraf Orost och Tjörns

Fogderi är helt kringgårdadt, -- Götha Elf, som i Norr och Söder genomskär en del af Götheborgs och Inlands Fögderier, samt Nordre Elf, som utgrenar från den förre och med sin sträckning i Öster och Vester äfven genom nämnde Fögderier, har sitt utlopp i hafvet, — såsom ock Ide floden, hvilken till en del genomskär Norrvikans Fögderi och utlöper i hafvet norr om Strömstad, — finnas följande Åar och Sjöar, nämligen: i Götheborgs Fögderi, lilla Safveån eller Mölndahls Ström, som kommer från Bollebygds Härad i Elfsborgs Län och löper genom Götheborgs Stad med en arm och med den andra förbi Skantsen Westgötha Leyon, vidare genom Partilleds Soken och Vädtele Härad i berörde Län; Landvetterssjön, Rådasjön och Dellsjön. I Inlands Fögderi Sjön Hållungen tre fjerdedels mil lång och tre sextondedels mil bred, och en annan Insjö, Öresjö kallad, af ungefär en och en half mils längd samt flere små insjöar. -- I Orost och Tjörns Fögderi äro Grindsbys, Kollungeröds och Röds sjöar, circa en fjerdedels mil i längden hvardera, samt dessutom 11 stycken mindre, till namnen ej

uppgifne fiskrike insjöar. -- I Sunnervikans Fögderi, Bullare sjön, emellan Tunge och Bullarens Härad, som är 3 mil lång, och sjön Tjern emellan Tunge och Sörbygdens Härad af en mils längd, jemte flere små Sjöar, samt i Norrvikans Fögderi, många smärre insjöar. —

Några öppna, dock icke särdeles stora slätter finnas här och der, mest i Norrvikans Fögderi, men dessa, såsom till större delen Ljung- och Tufbevuxna, endast tjenliga till bete för kreatur. Uti Inlands Fräkne Härad är en större Hed, Backamo kallad, som gagnas till campementsplats för Bohus Läns Regemente och i Kongelfs socken af Götheborgs Fögderi äro de så kallade Rönningsslätter. -- Sillfisket, så välgörande i sig sjelf för hela Riket så länge det kunde ske i stort, var det likväl icke för sjelfva idkaren; ty de stora och hastigt åtkomne förtjensterne samt hoppet att desse aldrig skulle taga slut, förorsakade icke alenast misshushållning och oordentlig lefnad, utan äfven helt vanvårdande af jordbruket uti större delen af Götheborgs och Bohus Län; men sedan

samma fiske upphörde, har allmänna omtanken, ja ännu längre dess mer, blifvit vänd på jordens häfd och skötsel, så att nu mera knöpt någon för odling tjenlig mark finnes, som ej redan är i bruk. —

Fastän skogarne här i Länet i förra tider blifvit ganska mycket betagne till byggnad af Skärgårdsverk och till Trankokning, och äfven sedermera betydligare uthuggits, än som genom årliga tillväxten vordet ersatt, har omtanken på Skogsplantering liisväl ännu ej vunnit någon stadga. Vidare häröf skall sägas längre fram. —

Uttappning af kärr och mossar, hvarmed, enligt 1822 års Berättelse, redan då skett betydlig tillgörander, har sedermera blifvit fortsatt på åtskillige ställen, hvarest behofvet sådant fordrat; dock äger härvid ännu rum det då anmälde undantag för Foss, Skredsviks och Högås socknar af Sunnervikans Fögderi, i anseende till någre större mossar och kärr i fjälltracten, till hvars aftapning eller uttorkning några väsentliga anstalter icke blifvit vidtagne, såsom dels

öfverstigande enskildta förmågan och delts icke till någon betydlig del verkande på Climat eller Cultivation, äfvensom för Sörbygdens Härad af nämnde Fögderi, hvarest belägenheten är sådan, att aftappning och vattnets afledande från dervarande kärr och mossar icke torde låta sig verkställa. —

Jordmånen är af olika art ock beskaffenhet äfven inom hvarje Fögderi, men den rådande är lera och lermylla; Värande iallmänhet anmärkt, att i de tracter, som äro belägne vid eller omgifvas af hafskusterna, har jorden en starkare productionskraft, såsom ock, att den från äldsta tider upptagne och ännu till åker brukade jord, innehåller god styf lera med ej obetydlig svartmylla till så kallad matjord, med mangel till grundlager. —

I Götheborgs Fögderi äro nämnde jordarter de allmännaste, utom Landvetters samt en del af Härrgda och Partilleds Socknar, hvarest är mest sand och klapper samt hvad man kallar Ör. -- Södra delen af Inlands

lands Fögderi består af slätmark och har bördig jordmon af stark lermylla, likaså trakterne vid Götha Elf samt Saltsjön; men en del af Solberga, Raumellanda, Vesterlanda, Uklums och Hjertums socknar samt Fräkne Härad genomskäres af en bergssträcka, mer och mindre med skog bevuxen, och de dervid belägna Hemman hafva en svag sandblandad jord. — Orøst och Tjörn Fögderi är till dess hufvudsakliga beskaffenhet en bergsmassa med bördiga, väl uppodlade och tätt bebyggda inskränkta dalar, innehållande till det mesta god och frucktbärande jordmon, eller å de flästa ställen lerblandad mylla, å några ställen sandblandad, i skogsbygden Femjord och Brännatorf, på många ställen från forntiden ihopvräckt Skalmärgel och växtmylla till tjokt lager, synnerligast å Tjörn. — Af Sunnervikans Fög-

deri förekommer först Stångenäs och Sodenäs Härad, hvilka utgå från fasta landet i hafvet mot hvar sin udde eller landtsträcka och äro mycket genomskurne af omväxlande högre och lägre bergssträckor. — Jordmännen derstädes består mest af lera och lermylla, någorstädes sandjord, likväl för det mesta bördig. — Lahne och Tunge Härad, som äfven till en del tillstötta hafsstranden och äro med bergssträckor genomskurne, hafva en någorlunda god jordmån af lera, ler- och svartmylla samt någon sand och femjord; men i Sörbygdens Härad, som är alldeles skildt från saltsjön och ligger till en del 200 fot öfver hafvet samt är genomskurit af högre bergssträckor och som vid kallare årstid har starkare köld och hårdare klimat än de närmare Saltsjön belägne Härad, är jordmännen svag, af femsand och fjällaktig beskaffenhet, ehuru på ett och annat ställe äfven finnes lera och

lermylla. I Norrvikans Fögderi, oberädnadt Bullarens Härad och den del af Vette- och Tanums Härad, som gränse derintill, hvilket utgör egentliga delen af så kallade fjällbygden, hvarest jordmonen till det mesta består af sand, fjäll- och myrjord, som är ganska litet gifvande, är öfriga jorden i allmänhet af temlig god art, särdeles mellan större delen af bergssträckorne, der den innehåller lera. —

I sista Fem-Års-Berättelsen omnämndes huru man i flere trakter af Länet insett nyttan af mergels användande som gödnings-ämne och detta har vunnit fullkomlig bekräftelse genom senare årens fortsatta bruk deraf, i de orter, der denna jordart finnes.

Utom de företag till kärr och mossars aftappning, ström rensningar, samt oländig marks odling, som enskilde jordägare i

mån af behovet verkställt, hafva inga större och allmänna företag eller anstalter i denna del varit påkallade eller skett. —

2:o Innvånare.

Folkmängden utgör:

Mantalskrifne å Landet	-	59,105	
	i Städerne	-	13,300
			<u>72,405.</u>
Mantalsfrie å Landet	-	57,904	
	i Städerne	-	9,876
			<u>67,780.</u>
			<u>S:a 140,185.</u>

Folknumern har således ökat sig sedan 1822 med 9,558 personer öfver Länets då varande folkstock, hvartill luftens sundhet, fredliga tider samt ett år efter annat förbättradt och utvidgadt jordbruk så mycket häldre bidragit, som folkökningen varit allmänast och störst på landsbygden, och dessutom hvarken sjöfart, allmänt härjande sjukdommar eller missväxter haft någon

menlig verkan på folkmängden; och må härvid nämnas, att ehuru Götheborgs- och Bohus Län onekligen i vissa få tracter led betydligt af 1826 års missväxt, var denna skada i det hela beträcktadt, ojemnförligt lindrig, emot hvad den varit för de fleste af Rikets öfriga Provincer. —

Med folkets bildning, sedlighet, konst och närings flit samt välmåga, äfvensom större eller mindre tillgång på arbeten och deraf beroende dagsverkspriser, m. m., är mycken olikhet inom Länet. Bildningen i allmänhet har visserligen tilltagit år efter annat; men sedligheten deremot har, tyvärr, icke allestädes så, som man bordt vänta, följt bildningen i spåren, hvartill orsaken finnes dels uti en stigande och allt mer sig utbredande Lux å landsbygden, dels af öfverflödig tillgång på Brännvin öfver allt på landet, så väl der Brännvins-tillverkning i myckenhet öfvas, som hvarest den i mindre mon äger rum. — Bägge delarne, öfver

måttlighetens gräns brukade, äro verkligen Lands-fördärfliche; ty den förra, eller luxen, alstrar inbildskhet och högfärd samt utgifter hos dem, som dermed kunna pråla, men deremot afvund och förtrytsamhet hos deras mindre förmögne likar, samt verkar i samma måtto menligt på välmågan; och Brännvinet öfver måttan brukadt, som, ty värr, är en allt för allmän följd af den särdeles ymniga tillgången, fördärfvar meniskan både i moraliskt och fysiskt afseende samt förorsakar skada äfven i flere andra fall, öfver all beskrifning. I öfrigt är folkets allmänna lynne godt och fredligt. Konst- och slögde-handteringar idkas obetydligt, men spånad och väfnad öfvas allmänt på landsbygden, dock mest för egna behovet, så att hittills ringa försäljningar deraf skett. — Välmågan har stigit med förkofrandet af jordbruket hos alla dess flitiga idkare; men i Skärgården är tillståndet i denna del allmännligen en fullkomlig motsatts,

ty de derstädes på öar och stränder bosatte fiskare förföljas af största fattigdom, fastän de med ett slaviskt arbete ofta våga lif och egendom för lifvets uppehälle, det de synnerligast vid inträffande dyra spannmålsår, till betydlig del nödgas söka genom bettlande hos jordägande classen på fasta landet. — Brist på arbetare har hittills icke varit särdeles öfverklagad, ehuru sådant folk är efter annat bosatt sig för sig sjelfva och arbeta efter egen bekvämlighet. Dagsverkspriserna äro allmännast 18 å 24 sk. Banco per dag på egen kost.

3:o Näringar.

Jordbruket, med hvarje år utvidgadt och förbättradt, är Götheborgs- och Bohus Läns landtmanna hufvud-näring, och productionen af Säd och i synnerhet Potatoes har, genom folkets hog att dels begagna sig

af de underrättelser i detta fall, som utgått från Landthushållnings-Sällskapet, och dels efterfölja åtskillige insigtsfulle jordbrukares exempel, stigit till den höjd, att de fleste af allmogen (fjälltracterne härifrån likväl undantagne) kunna, oagtadt den allmänna Bännvins-bränningen, göra försäljning af Säd och Potäter, till verkligan betydliga quantiteter. Jorden gagnas allmännast till ensäde och de mest brukliga sädeslagen äro Korn i de 2:ne södra Fögderierna, hvarmed, öfver hufvud räknadt, en tredje del af åkern besås på slättbygden och den öfriga delen af jorden derstädes, besås med Blandkorn och Hafra, Böner och Årter, samt något litet Råg. I bägge norra Fögderierne och alla fjällbygderne åter är Blandkorn och i synnerhet Hafra hufvudsädet, dock äro flere Socknar inom dessa Fögderier, hvarest produceras stridt Korn, både godt och till myckenhet, hvilket sistnämnde slag också är

hufvudsädet

hufvudsädet i Orost och Tjörns Fögde ri Jordens trädning är ett sätt, som brukas mest af Ståndspersoner men i mindre scala utaf allmogen; varande Bohus-Lännska Hemmans inskränkta ägorynd, som i åker och äng sammanräknad, efter medium, ej kan tagas högre än till 40 Tunneland på hvarje helt hemman, samt hemmans klyfning i allmänhet till fjerdelar och åttöndelar samt vida derunder; egentliga orsaken till att detta bruknings sätt är så sällsamt, men också att productionen icke dess mindre är så betydlig nu mera.

I afseende på ett närmare bestämmande af de brukliga Sädesslagen och deras proportionella förhållande till hvarandra, kan, förmedelst den olikhet, som ännu allmänneligen företer sig uti bruknings sättet

Fem-Års-Berrättelse öfver Götheborgs och Bohus Län.

af Strånds personer och allmogen, icke något mera bestämdt uppgifvas, än att, då de förre gemenligen, dels efter det jorden varit trädad, och dels sedan den 2 å 3 år burit Korn och Hafra samt derefter blifvit gödslad, beså densamma med Höstsäde af Hvete och Råg, ofta till en fjerdedel af hemmans nets Åker, samt äfven med tjenliga gräslag för att nedläggas till äng och den öfriga delen af Åkerjorden, med Korn, Hafra, Bönor och Ärtor, och på sådant sätt omväxla med ängs upptagande till åker och åkers nedläggande till äng, nyttjar deremot allmogen ganska sparsamt höstsäde, utan sår mäst vårsäd, dervid nedannämnde förhållande ungefärligen äger rum, nemligen:

I Landvetters samt en del af Partilleds och Härrgda Socknar i Götheborgs fögderi samt fjellbygden i öfrige Fögderierne utsås något litet Vår-Råg och för öfrigt Blandkorn, Hafra, Linfrö och Potatoes. I Norr-och Sunnervikan har allmogen börjat något med

jordens trädande och besås åkerjorden så väl der, som i öfrige delar af Länets, vanligen till en åttandedel med höstsäd, samt i öfrigt med Korn, Hafre, Bönor och Årter, något blandsäd samt Linfrö och Potatoes; hafvandes odligen af det sistnämnde eller Potäter så tilltagit, att mångastädes en sjettedel af jorden dertill gagnas. Uti Inlands samt Orost och Tjörns Fögderier nyttjar Allmogen ganska litet höstsäde. Linsäde nyttjas i jemförelse till förra tider mycket och nästan allmänt, men Hampa och Humla är af så liten betydighet att de flesta måste förskaffa sina behof deraf från andra orter.

Uti de Götheborgs Stad närmast tillgränsande Socknar och på åtskillige de öfrige Städerna i Länets närbelägne Hemman samt hos Ståndspersoner produceras jordfrukter af de allmännaste slagen så väl till husbehof som till afyttrande i Städerna; i

öfrigt är Trädgårds-växters odling obetydlig. Odlingssättet medelst rutehackning har tid efter annan mer och mer förlorat förtroendet, emedan matjorden uppbrännes och tjänar till gödnings-ämne endast för första året.

Sedan förut är sagdt att Sädes-productionen betydligt öfverstiger innevånarnes behuf, återstår att yttra något om dess förhållande till Länets behof deraf, hvarvid måste komma i beräkning, consumptionen så väl uti Städerne, som Länets vidlyftiga Skärgård. Då man uddantager Götheborgs Stad, hvars folk-numer uppgår till circa en åttendedel af hela Länets, och som följakteligen consumerar omkring 60 á 70,000 Tunnor Spannemål årligen, deraf högst obetydligt eller jemnlikt Tabellen endast circa 2,000 Tunnor kan påräknas af Stadens egen jord, kan man med skälig visshet antaga att öfverskottet af Länets sädes-production tillräckeligen fyller behofverna för öfrige Städerne och den vidlyftiga samt mycket befolkade

Skärgården, ehuru detta icke sker annorlunda indirecte, emedan Bohuslänske Jordbrukaren, hvars vårsäd merendels är af ovanlig god beskaffenhet och mycket begärlig till utsäde på andra orter, afyttrar sin spannemål i Städerne, hvarest Skärgårdsboen köper af de sädesslag han kan erhålla för bästa priset och mest mjöl, dels emedan brist på Qvarnar i Skärgården gör det till nödvändighet och dels af den orsak att fattigdomen förbjuder honom köpa mer än lis-punds- och ofta endast skålpunds- vis i sänder.

Arbetskraften kan icke sägas hafva blivit besparad, emedan allmogen gagnar mycket sällsamt några förbättrade Åkerbruks metoder och redskap eller mecaniska inrättningar. — Plog, hackor och Jernharfäro de allmännaste och förnämsta Åkerbruks redskap, som vanligast drifvas med hästar; men att den arbetskraft Allmogen kan åstadkomma med egna dragare ej gör till fyllest, bevisas af det allmänna bruk, att Plogskifternas

måste af människohand sönderhackas innan harfven nyttjas; dock bör man hoppas att krokharfvar, hvarmed man här och der börjat att i stället för hackning bereda jorden till vanlig harfning, skall mera allmänt komma i bruk, sedan fördelarne deraf blifva kände.

Till vidare bekräftelse på Jordbrukets förkofran sista Qvinquennium, oaktadt derunder inträffade 1826 års missväxt, framlägges följande Prospectus, grundad på 1823 och 1828 årens Landt-Tabeller.

Enligt 1828 års Tabell har utsädet af Hvette, Råg, Korn, Hafre, Bönor och Årter varit $66,657 \frac{2}{3}$ T:nor.

1823 års D:o D:o 55,720 —

Således är utsädet genom

odling under de sed-

nare 5 åren ökad

med

10,928 $\frac{1}{3}$ T:nor

Afkastningen af nämnde

Sädesslag, upgår, en-

ligt 1828 års Tabell,

till 300,000 $\frac{3}{4}$ T:nor

enl. 1823 års D:o 227,017 T:nor

följakteligen ökad hvarje af

de sista 5 åren med 72,983 $\frac{3}{4}$ T:nor

Med Potäter har varit detta förhållande, nemligen:

Enligt 1828 års Tabeller

äro planterade 21,791 T:nor

1823 års D:o 14,142 T:nor

följakteligen Potatoes plante-

ringen sista qvinqvennium

ökad med 7,829 T:nor

Afkastningen af Potatoes

upgår enligt 1828 års Ta-

bell till 196,983 T:nor

enligt 1823 års D:o till 105,280 T:nor

följakteligen ökad de sista

5 åren 91,703 T:nor

Föregående uppgift visar ock det resultat i

anseende till en fördelaktigare afkastning

hvarje af de sista fem åren, och detta oak-

tadt 1826 års missväxt, att då 1823 års Tabell af alla förstnämnde Sädeslag öfver hufvud räknadt, framter en afkastning af circa 4:de kornet visar 1828 års Tabell afkastning deraf till $4\frac{1}{2}$ korn samt att hvad Potatoes afkastningen beträffar, densamma enligt 1823 års Tabell utgjort endast 7 och en half Tunnor efter Tunnan, men enligt 1828 års, 9 Tunnor efter Tunnan, men i alla dessa fall, tror jag beräkningen utaf afkastningen vara uti Landt-Tabellerne något lågt upptagen, så att productionen utaf den spannmål Länet producerar lämpligen torde kunna ökas årligen med 8 á 10,000 Tunnor, så väl af säd som potäter. —

Boskap skötsel: I afseende derpå förekommer till granskning, huru det förhåller sig med foder-tillgångarne i allmänhet emot den i bruk varande åker-jorden och angående ängarnes skötsel samt verkstälde ny upptagningar m: m:

Förhållandet

Förhållandet härutinnan bibehåller närmaste likhet med hvad 1822 års Berättelse i denna del omförmäler, och den utvidgning i åkerbruket, som synbart företer sig uti förestående prospectus, har väsentligen sin tillkomst genom inhägnad och uppbrukad betes- och oländig mark, men har ej verkat tillökning i ängsmarken. I Norrvikans Fögderi gifvas på flere ställen bördige och väl vårdade ängar, hängnade och vårdade ingården, men äfven der lemna likväl åkerjorden den mästa och säkra fodertillgången genom afkastning af halm, emedan allmogem så der som i öfriga delen af Länets för större spannmåls production upptagit ängsmark till åker utan att nedlägga motsvarande åker till äng, hvaraf naturligtvis följt, att då hö-tillgångarne varit obetydliga, har åkerns afkastning varit den hufvudsakliga för kreaturens vinterföda. — Landets förut omförmälta berg-

aktighet, som medtager mer än hälften af dess areal, och hemmansägarnes deraf följande ringhet, äro väl egentliga orsaken, att tillräckeligt höbohl i allmänhet saknas och att ängens vidd utgörs sällan mer än en tredjedel af inägorne; så har äfven det skydd jordbruket under de goda sädesåren njutit emot importen af utlänsk-spannmål, förorsakat, att, som ofvannämndt är, betydlig ängsmark blifvit upptagen till åker, emedan sedesodlingen varit mer lönande; men verkan deraf, har icke varit fördelaktig för boskaps-skötseln. — Ny-upptagningar och förbättringar äro visserligen verkstälde af så väl possessionater som allmogen, men med den skilljaktighet att då de förre i proportion af nya odlings företag nedlagt åker till äng, har allmogen bibehållit både gamla och nya åkerjorden till sädes-production. Betesmarkerne äro i allmänhet magra och svaga, så att på många ställen en del af ängs-

marken får till bete användas, hvilket och icke obetydligt minskar foder-tillgången om vintern, då Hästarnes utfodring består af hackelse, något blandadt med hö och stundom med hafra. Kreaturen äro i allmänhet af mera god än dålig beskaffenhet. — Hästarne äro af smått slag, men lättfödde och ihärdige. — Kor, Får, Getter och Svin äro af medelmåttig storlek. — Några egenliga anstalter till förädling af kreatursracerne äro väl icke vidtagne, dock saknas icke utvägar dertill allestädes, emedan hos somlige possessionater och ståndspersoner finnes tillgång på tjenliga Hingstar och Tjurar; men så länge betes- och fodertillgångarne äro så inskränkta, anser allmogen icke möjligt att kunna anskaffa och bibehålla boskap af bättre slag. — Ladugårdsafkastningen är icke dess mindre tillräcklig för lantmannen och lemnar äfven något öfverskott till afsalu i Städerna, ehuru det ej fullkomligt svarar mot behofven derstädes

i synnerhet hvad Götheborg beträffar, som derföre har ansenlig tillförsel deraf äfven från andra lands-orter. —

Oaktadt desse nu varande förhållanden företer sig likväl anledningar till en bättre Ladugårds-skötsel, dels derutinnan, att i samma mohn jordens odling tilltager, ökas åtminstone Halmfodret dels ock af den omständighet, att de nu varande låga spannmåls-priserna gifva ringa öfverskott till skatter och utlagor sedan arbetskostnaden blifvit afräknad, hvilket otvifvelaktigt måste leda jordbrukarens omtanka till ett sådant bruknings sätt, hvarigenom boskaps-afvel och deraf följaktig säkrare penninge-resurce må vinnas.

Skogarne i Länet äro mycket både inkränkta och glesa. — I Landvetters och Härrgda Socknar af Götheborgs Fögderi finnes en skogspark af Furu ock Gran i större scala, ansedd såsom tillhörighet till Götheborgs Stad, i kraft af den Donation Staden äger å Dispositionen af de fleste

hemmans-räntorne i Säfvedahls Härad. Den-
na skogspark af hvilken bemälte Härads-
Innvånare efter behörig utsyning få sine
ved och timmer behofver, är dels genom
skogseldar och dels medelst årliga huggen
mycket medtagen. — Uti åtskillige socknar
af de öfrige Fögderierna, finnes också stөр-
re och mindre skogstracter, bestående till
det mesta af Fur och Gran. Dessa äro
enskildes egendom och icke under recogni-
tion upplätne. Björk och Ahl tillräckligt
för lands-ortens och mindre Städernes be-
hof finnes, hvilken tillika med Ek samt på
få ställen äfven någon Bok, växer mest uti
inägorne. — Skogarne äro dels samfäldte
och dels lagligen skiftade, och mycket med-
tagne, dels genom förra tidens behofver till
Skärgårds-rörelsen, dels genom skogseldar
och genom timmer och ved-afsättningar i
sednare åren. — De flesta hemmans-skogar
synnerligast uti Inlands Fögderi äro tid ef-

ter annan skiftåde, hvilket icke litet bidragit till deras utödande, emedan ägare af sådane skogsparker, hvars jord vid förändrade Bostads-Lagen måst till andra afstås, icke kunnat annorlunda öfverenskomma, än att skogen på vissa år begagna och hvarigenom den sparsamma hushållningen upphört. — Åker-planteringen har icke visat framgång oansedt Länets Hushållnings-Sällskap dertill gjort uppmuntrningar medelst utfäste betydliga premier och ehuru tjenlige marker på flere ställen finnas, hvilka icke till annan odling kunna användas. — Den goda tillgång på brännorf som finnes inom orten (och på flesta ställen, synes blifva tillräcklig för många tider, är för skoglöse Hemman af mycket värde. —

Timrade byggnader af vackert utseende, täckte med Tegel, gagnas till boningshus nästan öfver allt i Götheborgs och Bohus Län och dels timrade, dels af korsvikke och bräder uppförde Ladugårdar med tak ömsom af tegel, bunden halm samt

halm och torf, utgör allmänna byggnings-sättet. —

Stängsel. I skogstracterne uppföres den mest af träd, men äfven der har i sednare åren mångstädes vidtagits anläggning af stengärdesgårdar. På skoglösa orterne sker stängseln allmännast med sten, dock behöfver stengärdesgårdarne, såsom mestadels enkla ofta omläggas och förbättras, hvilket likväl med lätthet verkställes. —

Bergsrörelse är här i Lännet ingen, icke heller kända anledningar deraf genom tillgång på malmarter. —

Fabriker, Bruk och Andre Näringar, som icke höra till Brukrörelsen, äro enligt Tabellen för Landet, en nyligen anlagd Åmnes-Hammare eller egentligen en Räck och 2:ne Spikhammare i Sunnervikans Fögderi med 150 skeppund smide, hvarest med 8 arbetare årligen tillverkas 150 skeppund spik- och manufactur-smide till ett

ungefärligt värde af 3000 R:dr Banco. —
 A. R. Lorents Sockerbruk och Porter-
 Bryggeri i Götheborgs Fögderi, hvarvid
 sysselsättes 91 personer, anses hafva årliga
 tillverkningar till ett värde 299,058 R:dr
 Banco. — Två stycken Pappersbruk i samma
 Fögderi, deraf blott det ena varit någorlun-
 da jemt i gång med 123 stycken arbetare
 och sammanräknadt årligt tillverknings-vär-
 de 2184 R:dr. — 23 st. Tegelbruk, deraf
 1 i Götheborgs Fögderi, 1 i Inlands, 5 i
 Sunnervikans och 13 i Norrvikans Fögderi
 vid hvilka sammanräknadt sysselsättas 188
 arbetare och tillverkas circa 2,100,000 st.
 Mur- och Taktegel, hvarå värdet, öfver
 hufvud tagit, kan beräknas till 10 R:dr
 Banco per 1,000 eller 21,000 R:dr B:co. —
 Tre Oljeslagerier i Götheborgs Fögderi, der-
 vid endast inhämskt Linfrö användes och
 sammanlagdt användas 29 arbetare och vär-
 det

af tillverkningarne uppskattat till 25,824 R:dr B:co. — Två Läder Garfverier i Inlands Fögderi med 27 arbetare och årligt tillverknings värde 1600 R:dr B:co. — Tre Linne- och Bomulls väfnads-Fabriquer i Götheborgs Fögderi, hvarvid sammanräknadt på sådant sätt användas 618 arbetare, att endast någon del af detta antal gagnas beständigt vid Fabriquerna, men de öfrige, mest af qvinkönet, emottaga Bomulls-garn att hemma i deras boningar tillverka väfnader deraf för Fabriquernas räkning; värdet af årliga tillverkningarne vid och för dessa Fabriquer uppskattas till 334,269 R:dr B:co. — Två Tobaks-Fabriker äfven i Götheborgs Fögderi med tillsammans 42 arbetare och årligt tillverknings-värde 38,092 R:dr B:co; — Ett Pot-
 taske-Bruk i Norrvikans Fögderi, som dock nu mera är nedlagdt. — Tre Segelduks-Fabriquer i Götheborgs Fögderi, med tillsammans 87 ar-

Fem-Års-Berättelse öfver Götheborgs och
 Bohus Län. 2

betare dervid årliga tillverknings-värdet är uppskattadt till 16,126 R:dr B:co, — Två Såpbruk i samma Fögderi, vid hvilka sysselsätas 20 personer och årliga tillverkningen anses uppgå till ett värde af 3,000 R:dr B:o. Tre Skeppsvarf äfven i Götheborgs Fögderi med tillsammans 310 arbetare; värdet å hvad der årligen arbetas är uppgifvit till 8,884 R:dr B:co; varande af förenämnde antal arbetare; endast 100 st. ständige, de öfrige tillkomma och afgå i den mån arbetet ökas eller minskas. — Fyra st. Repslagerier i samma Fögderi, hvarvid sammanräknat gagnas 153 st. arbetare och årliga tillverknings-värdet är uppskattadt till 42,102 R:dr B:co. — I Götheborgs Fögderi är äfven ett nyligen anlagdt Åtticke-Bruk, för hvilken ingen uppgift är meddeld. — De på åtskillige ställen i Länet ännu qvarstående 11 st. Skärgårdsverk, äro till det mesta raserade, dock gagnas här ock hvar, nå-

gra af dem till cabiljeau saltning. — Härvid må också nämnas, att i Götheborgs Fögderi är med Kongl. Maj:ts tillstånd innevarande år anlagdt ett Färgeri till bereddande af Turkiskt röda färgen på hvitt Bomulls-garn och att då hvad härutinnan hitills blifvit tillgjordt redan visar, att derstädes färgade Turkiskt röda garnet är utaf fullkomligt lika godhet med det från Elbenfeldt och Brehmen förut införskrifna, företer sig redan god anledning att de betydliga summor som från Riket utgått för röda Turkiska garnet, successivt skola komma att stanna i Landet framdeles. — Af förut uppräknade Fabriquer och Imättningar, äger Herr Lorents å Elfsborgs Kungs Ladugård anlagda Porter-Bryggeri första rummet, hvilket på en gång förenar de fördelar att de betydliga summor af Rikets redbara mynt som förut utgiingo för Engelsk-Porter nu stanna kvar inom Riket och att Landtmännen i Rikets flere

orter hafva betydliga spannmåls-afsättningar vid denne inrättning. — Dernäst må nämnas Reis och Magnussons samt J. Pinei Cattuns och Bomulls Väfveri-Fabriquer i Örgryte Socken, der menniskor till sådan myckenhet som nämnd är hafva sysselsättning och hvarest tillverkas varor af lika godhet med de förut i betydliga partier inkomne utländske. — Oljeslagerierna äro äfven, på sätt förut visadt blifvit, ganska förmånliga; varande alla i sednare tider & denna och dels ny anlagde, dels utvidgade inrättningar verkligen Riket till stor nytta. —

Utom ett Tegelbruk, Ett Pottaskebruk och ett annat Skärgårdsverk finnas icke några gamla Fabriquer och Bruk, som inom fem år blifvit nedlagde. —

Binäringar. Saltsjö-fisket, hvarmed nära en sjettedel af Länets manbare Innvånare sysselsättas, borde vara den första. — Denna nyttiga näring är olyckligtvis nu mera

uti ett verkligt aftagande och torde blifva det än mer. — Orsaken härtill och att storfisket icke drifves till den höjd det borde, för att blifva en af Rikets förmånligaste binäringar, härledes synnerligst från

1:o Felaktiga fiskredskap och anstalter

2:o Fiskares fattigdom och dryga beskattning

3:o Felande uppmuntringar till fiske och

4:o Tids-utdräkten för fångstens afyttrande.

Att så vidt möjligt är afhjelpa desse olägenheter föreslås: dels att Kongl. Maj:ts Nådiga Bref till dess Befallningshafvande af den 6 Mars 1807, som bestämmer det strandsittares fiskredskap, skall då annan tillgång saknas, tages i mät för krono-utskyl-der, helt och hållit upphäfvas och fiskeri-redskap fritages från utmätning för hvad fodran det än vara må, så att den sättes i lika frihet för executive försäljning, som med postförares hästar och åkdon förordnadt är: dels ock att Kongl. Förordningarne för

Hafsfisket af den 14 November 1766 och 21 Februarii 1789 såsunda rättas hvad salt-sjö-fisket inom skärs beträffar och jordägarnes rätt dertill, att fiskare tillåtes opåttalt hvar hälst de åstunda och utan betalning till jordägaren få upptaga de musslor eller skal, som till agn för fisket äro dem nödige; nu tillgår det så att desse musslor, som till myckenhet kunde fås lätt vid fiskares boning-platser, vägras dem af jordägare anorlunda än mot dryg betalning, hvadan fiskare som ej mäta den utgöra, nödgas att med en mindre båt, innan de begifva sig till storfisket, göra särskild resa till norrska skären för musslornes hämtning, hvilket alltid föranleder till betydligt hinder i fisket och ofta för mången fiskare till lifvets förlust, emedan för desse sjöresor ej kunna gagna annat än mindre Båtar. Bevillningsförrordningens föreskrift att husbonde skall ansvara strand-ittarens krono-utskyllder, då han af denne har motsvarande tjenstbarhet

hindrar och mången att få nedsätta sig på de i skärgården för fiske väl belägne skatteöar: dels att uppmuntran kunde ske att fiskeskutorne komme att undergå betydliga förändringar, och att rummet deri så inredes att den fångade fisken der kan insaltas under fisket, hvarigenom fiskare längre än som nu skjer fortsätta fisket, utan fruktan för det som ty värr ofta händer, att fisken tager skada, i synnerhet varma dagar, då den kastad hel och orensad på hvarannan i skutrummet, blifver, som det kallas, bunkbränd och stinkande, och att det nu varande från älsta tider gagnade taklage å skutorne, förändras till sådant som å Galeaser eller mindre fartyg nu brukas för att göra seglingen snabbare och mera säker: och dels att inskrifning af Engelsk krok besörjdes, som borde hållas fiskare tillhanda för inköpspriset. — Om fiskare vid utseglingen medhadde tillräckligt salt för fiskens behöriga skötsel och äfven dess förinnan vore försedde med

tillräcklige käljor och annan till agn tjenlig fisk, som på Holändska sättet borde underhållas lefvande uti fiskfartyget åtföljande sump och de tillika sökte fisken längre uti hafvet eller åtminstone å andra ställen än å desamma som från begynnelsen varit besökta, hvartill likväl erfodras examinerad skeppare, så skulle derigenom besparas mycken tid till fiskets trägnare öfning, som nu förspilles genom fram- och återresan hvar 14:de dag dels till fiskens skötande och dels till anskaffande af agn. —

Fiskares beskattning till Staten är med hänsigt till deras allmänna fattigdom, kostsamma och högst äfventyrliga yrke ganska kännbar och hög, hvarjemte han äfven är skattlagd till Prästerskapet. — Såsom uppmantran för fisket föreslås derföre vidare:
 1:o Att de strandsittare som med vederbörligt prestbetyg styrka sig vara delägare uti och idka det så kallade storfisket, au-
 tingen

tingen med Skuta eller Båt, få afkortning för den dem påförde Capitations Bevillning och äfven den lindring i afgiften efter Bevillnings Förordningens 2 Art., som arbetsfolk, de der innehafva Torp, äro tillagde. — 2:o Afkortning å mantals-penningarne, så snart fiskare hade ett underårigt barn. — 3:o Rättighet till utsyning af Krono-Ekar för Skutors och Båtars nybyggande. — 4:o Lika rätt med Lotsar till boningsplatser å Skatte-Holmmar.

Med Sillfisket är förhållandet än mera ofördelaktigt. På sätt jag haft nåden årligen hos Eders Kongl. Maj:t anmäla, har det varit högst inskränkt. Endast små, till handels-vara otjenlig Sill, har under många af de senare åren erhållits, och knappast varit tillräcklig för Skärgårdens och Landsortens behof. —

Hummerfisket har deremot varit skäliggen fördelaktigt på fleste ställen i Skärgården, synnerligast uti Norrvikans Fögderi, derifrån Engelske så kallade Hummer-huka-

Fem-Års-Berättelse öfver Götheborgs- och Bohus Län.

re hafva upphandlat betydliga partier; kunnande årliga afsättningen af Hummer och Ostron uppskattas till omkring 45 å 50,000 R:dr. Banco. —

Till Binäringar må ock räknas Båtfragts-rörelsen på In- och Utrikes orter, deraf åboer i skärgården haft en icke obetydlig förtjenst, som också i mohn återverkat förmanligt på fiskets bedrifvande. -- Inkomsten för fragter i Länet anses till 40 å 50,000 R:dr. Banco årligen. --

Samling af färgmossa, som för några år sedan varit ett väsentligt närings fång för fattigt folk i flera orter af Länet, har i samma förhållande, som tillgången derå minskats och nu mera nästan tagit slut, mäst helt och hållit upphört.

Fördelen af Biskötseln har verkat att denna nu är mycket omfattad.

Genom skogs Effecters förädling till Laggkäril, Skepps-virke, Åror och Stegar, m. m. bereder sig allmogen i Landvetters och Härgda Socknar något understöd för sin bergning, som af deras svaga Hemman ej

kan erhållas. Tillverkningarnes afsättning sker i Götheborg, mäst till inom Länet boende allmoge; och de Båtar, som i Askims Soken byggas, försäljas till Länets Skärgårdar.

Tjåru- och Kolbränning förehafves väl något, dock högst obetydligt i Norrvikans Fögderi; men Potaske- och Salpeter-tillverkning öfvas nästan ingenstädes i Länet.

Ylle- och Linne-väfnad idkas med flit och skicklighet, dock endast till husbehof; och utom i en del af skärgårdstrakterne samt de närmast Städerna belägne, der luxe äfven i klädtrågten tid efter annan allt mera utbredt sig, kläder allmogen sig för det mästa med hemma väfde tyger af Vallmar, Fyrtråd, Bomull och Flanell.

Bullarens Härad i Norrvikans Fögderi är den enda ort i Länet, som genom forsslande af plankor och bräder vintertiden, på slädföre från de inom Häradet belägne Sågar, kan påräkna någon förtjenst, alltid behöflig i anseende till ortens svaga fjäll-Hesman. —

Vinterslöjdande består 'uti gårdsredskaps tillverkande, sedan Trösket är fulländadt, hos jordbrukaren, och uti fiskets idkande vid stränderne samt fiskeredskaps förfärdigande af skärgårds-allmogen. —

Handelen i Landet idkas förnäm- ligast med Spannmål, Lin och Linfrö, något victualie-varor af Kött och Fläsk, Smör, Ost, Ägg, Honung m. m. dylikt och Skogseffecter, hufvudsakligast af ved; handeln med plan- kor och bräder, har deremot, dels i anse- ende till försämrad conjunctur för afsätnin- gen deraf, och dels förminskad skogstill- gång i senare åren, mycket aftagit. — Från skärgården försäljes betydliga partier färsk, saltad och torkad fisk af flere slag. —

I afseende på inre Handeln finnes icke några specielle författningar för Götheborgs och Bohus Län. Marknads-platser å landet äro Grebbestöd i Norrvikans Fögderi, San- den i Sunnervikans, och Tjufkihlshufvud i Inlands Fögderi. — Gårdfarihandel drifves icke af Götheborgs- och Bohus Läns Inn- vånare. —

4:o Politisk Författning.

Kammar Verk. Å Krono-Härads-Allmänningen Brefjället i Inlands Fräkne Härad äro 3:ne Nybyggen upptagne, hvarå innehafvarne ännu njuta frihets år; men för öfrigt inga å nyo skattlagde, af öde upptagne eller i ödesmål förfallne Hemman inom Länet. —

Förhållandet emellan sjelfägande Jordbrukare, Arrendatorer och Brukare samt antalet af Post-Hemman och Gästgifvaregårdar är följande, nemligen:

I Götheborgs Fögderi, 1856 sjelfägande Jordbrukare, 113 Arrendatorer, 5 Gästgifverier och 5 och tvåtredjedels Post-Hemman —

I Inlands Dito- 1864 sjelfägande Jordbrukare, 266 Arrendatorer och Brukare, 10 Post-Hemman, samt 11 och ett fjerdedels mantal Gästgifveri. —

I Orost och Tjörns Dito äger Hvitfeldtska Gynnasiis Stipendii-Inrättningen 52 och elfva tolfstedels mantal. Sjelfägande Jord-

brukare innehafva 357 och ett sjettedels mantal, Arrendatorer och Brukare 49 och trefjerdedels mantal; Posthemman ett halft mantal och Gästgifverier 14 mantal. —

I Sunnervikans Dito- 2165 Sjelfägande Jordbrukare och 516 Arendatorer och Brukare; Posthemman 6 och fem åttondels mantal, och Gästgifvaregårdar 23 st. —

I Norrvikans Dito- Sjelfägande Jordbrukare 1615, Arrendatorer och Brukare 171, Posthemman 6 och ett halft- och Gästgifvaregårdar 8.

Hemmansklyfningar hafva inne i Landet icke blifvit utsträckte till någon skadlighet, men i Skärgården hafva hemman under silfsktiden blifvit klufne till ytterst små delar. —

Storskiftes- och Enskiftes-delningar hafva haft den största framgång och medfört märkelig nytta och omtanka för förbättradt Landtbruk. —

Af Bruk och Vattenverk med sådan rättighet till vattenuppdämning, som verkar till olägenhet för landets odling, finnas i

Orost och Tjörns Fögderi 2:ne, nemligen Vasseräds och Ålgårds Odal Mjölqvarnar, hvilka skola medföra skada för odling af någon närgränsande jord. I Sunnervikans Fögderi och Håby Socken belägne Torps Mjöl- och Sägqvarnar, medföra genom vattenuppdämning stundom skadliga följder, men efter Domstols deslut får vattnet der likväl ej uppdämmas öfver en viss höjd. —

Då Tabellen för Landet upptager Hemmanen i Länet till deras antal, natur och disposition, äfvensom lägenheter, Bruk och Qvarnar m. m.: och här icke finnas någre Hemman, lägenheter eller Verk af olika natur, Kronan tillhörige, återstår endast den anmärkning, att af de i Tabellen upplörde 133 och Tretton tjugufjerdedels mantal Gymnasii- och Skolæ- Hemman, äger Gustafsbergs Barnhus vid Uddevalla 9 och ett halft mantal, och de öfrige 124 och ett Tjugufjerdedels mantal tillhöra Hvitsfeldtska Gymnasii-Stipendii-inrättningen. —

Skattlagde lägenheterne, hvilka utgöra dels Jordeboksränta, dels endast Krono-Ti-

onde, höra i det mästa under skattlagde Hemmans Byamål, och de oskattlagde, utom de på Krono-Allmänningen Brefjellet upptagne Nybyggen, äro bestämde till och upp-
röjde på befastade Hemmantal. —

Stats Bidrag. Ehuru låga spannmåls priserna, så väl före som efter 1826, mycket förminskat jordbrukarens penningetillgångar, och fastän 1826 års missväxt uti de angränsande provincerna samt Bullarens och Sörbygdens Härader af detta Län föranledde till ovanligt höga spannmåls priser, hvilka menligast inverkat på Skärgårds-boerne, som, med oupphörligt fiskes idkande, likväl ej kunnat förtjena den enormt dyra brödfödan, hafva likväl alla utskylder, så väl till Kongl. Maj:t och Kronan, som öfrige inrättningar, ordentligen ingått. Jordbrukare i Bohus Län hafva väl den förde-
len, att fast deras Hemman äro till jordryn-
den små och inskränkta, äro grundskatterne,
som utgå efter Jordeboks-värdie, utan för-
vandling, ganska lindriga; men deremot haf-
va de 3:ne Häraderne Askim, Östra Hising
och

och Säfvedahl, som utgöra egentliga Götheborgs Län och hvilkas hemman till areala innehållet icke är större och jordarterne ingalunda bättre än de Bohuslänske hemmanen, drygt beskattade, emedan deras grundräntor utgå med förvandling efter markgången eller in natura. — Forslandet af denna Kronan och Embetsmän anslagne Tionde- och Ränthe-spannmål, är för Götheborgs, Inlands och Sunnervikans och i synnerhet för de två förstnämnde Fögderiernes Innvånare icke särdeles besvärlig, emedan desse och större delen af Sunnervikans allmoge ej hafva lång transport till Städerna Götheborg och Uddevalla, som äro lefvererings ställena för Länet; men Orost och Tjörns Fögderi, hvars Hemmans-ägare måste färdas öfver 2:ne fjordar innan de hinna fasta landet för att komma till nämnde Städer, hafva deraf mycken olägenhet och skulle beqvämligare kunna lefverera sin spannmål å Carlsstens Fästnings-Magazin. — Norrvikans Fögderi har likväl största tyng-

Fem- Års- Berrättelse öfver Götheborgs och
Bohus Län.

den af spannemålens forsslande till Uddeval-
la, såsom närmaste Krono-Magazinet i Lä-
net, dit allmogen från vissa tracter har 10
å 11 mil och de närmaste belägne omkring
5 mil.

Uti Norr- Sunnervikans samt Inlands
Fögderier finnes både Soldate- och Båts-
manshåll, hvarigenom uppkommer en stor olik-
het, uti tyngderne hemmanen emellan, i thy
att Soldat-Rothållen i allmänhet bestå af
endast ett helt mantal men hvarje Båts-
mans-rote deremot har 2, 2 och ett halft
och 3 hela Hemman. — Skjutsnings be-
sväret i Länet är så fördelt, att det i
möjligaste måtto utfaller lika på alla, utan
afseende på deras närmare eller längre af-
stånd från allmänna vägarne; men Krono-
Brefdragarne, hvilka i fredstid endast njuta
befrielse från kronoskjuts, äga deruti en all-
deles otillräcklig ersättning för den under
nämde tid, emot skjutsning, ojemnförliga
mödan, änskönt Läns-Styrelsen till breffö-
rares lindring, förordnat att krono-bref böra,
så vidt ske kan, med ordinaire-posten befor-
dras, och att endast en eller 2:ne vissa da

gar i veckan, bräfbärare vanligen må anlitas med Kungörelser till Kyrkorne och andra dylike bref, som ej annorledes kunna fortbringas. — Breffbärings besväret omslyttas väl i görligaste måtto på Hemmanen, men likväl kan detta icke så särdeles mycket utsträckas, emedan breffbärare alltid måste bo någonlunda nära vid vägen eller i den sträcka brefven skola fortskaffas. — Inqvartings besväret kan icke eller blifva lika delt i anseende dertill att hemman som ligga aflägsse från vägar der trupper vid påkommande behof framtåga, sällan eller aldrig få vidkännas detta Onus. Beräkningsmetod, hvarest värde af de i Tabellen följande landet uppförde onera blifvit funnit.

Allmänna Krono-Utlagorne och Bevillningen äro uppförde efter Jordebok och senaste års Räkenkaper. —

Kostnad för Rustning och Rotering. De härtill apordnade räntor, utgöra enligt Krono-Fogdarnes meddelte uppgifter. I Götheborgs Fögderi, augments-räntor till

Elfsborgs och Kongl. Vestgötha Regemen-
te 1303 R:dr 27 sk. 9 rst.

I Inlands Dito Rusthålls och Aug-
ments-ränta till Kongl. Bohus Läns Rege-
mente 4507 R:dr. 45 sk.

I Orost och Tjörns Dito till Bohus
Läns Regemente anslagne Augments-räntor
798 R:dr. 25 sk. 3 rst. och Befäls-aflöning
1765 R:dr. 25 sk. —

I Sunnervikans Dito, Rusthålls och
Augements-räntor till Kongl. Bohus Läns
Regemente 5884 R:dr. 45 sk. 8 rst.

I Norrvikans Dito Dito Dito 5824
R:dr. 19 sk. 9 rst. Kneckte-rotefrihets me-
del för oroterade Hemman utgöra:

I Götheborgs Fögderi för

Ett och ett halft man-
tal

R:dr 18 -

- Inlands Dito för Flf-
va och niosextonde-
dels Dito - - -

138 36 sk.

- Orost och Tjörns Dito
för Sex och fem tju-
guffjerdedels Dito och
27 st. Lägenheter.

- 71 21 -

- Sunnervikans Dito för
Elfva och trefjerde-
dels Dito R:dr. 141 - sk.
- Norrvikans Dito för
19 och trefjerdedels
Dito. - 237 - -

Rustnings kostnaden för hvarje Soldat-
nummer bestående som sagt är gemenligen af
endast ett mantal Stommhemman, beräknas
med Heste-vacancer 5 tunnor spannmål
hälften Råg och hälften Korn, sammanlagdt
till circa 95 R:dr Banco. Båtsmans håll-
ningen för numret, bestående af minst 2
högst 3 hela Hemman uppskattas till unge-
fär 62 å 63 R:dr. Clerecie Statens under-
håll ntgår i Bohus Län enligt 1722 års
fastställda förening, hvaruti Hemmans-ägare
äro fritagne från den i Gamla Sverige ut-
gående Qvick-Tionde och betala, utom ti-
onde kornet, som erlägges in natura, alla
öfriga Presträttigheter efter ett då åsatt i
förhållande till nu varande varu-värden,
ringa och obetydligt pris. — I Säfvedahls,
Askims och Östra Hissings Härader utgöras

Prästrättigheterna efter de derom för Gamla Sverige utkomne författningar eller serskildt träffade föreningar emellan Pastores och församlingarne. — Besagde underhåll utfaller i Bohus Län öfver hufvud så att för hvarje helt hemman derstädes utgöres rättigheter till kyrkoherden i värde af circa 10 R:dr Banco för hvarje helt och proportionaliter för de mindre Hemman och i nämnde Härader af Götheborgs Fögderi, der föreningar i alla Pastoraterne äga rum, betalas från och med 10 till och med minst 8 R:dr Banco af hvarje helt Hemman till Pastor, som dessutom både der och i Bohus Län, af Torpare, och Fiskare och Strandsittare har dagsverken Fisk, och Offer, beräknadt till En R:dr Banco af hvarje matlag. —

Capellanen får i offer och andra inkomster af hvarje helt Hemman ungefärligen 3 R:dr 16 sk. och öfriga Kyrkobetjeningen 1 R:dr. 32 sk. allt Banco af helgården. —

Fattigförsörjnings kostnaderne äro beräknade i värde efter de olika sätt, på hvil-

ka de utgöras. — På en del ställen erläg-
gas de contant och på en del i spannmål. —
I Orost och Tjörn är fattigvårds-kostnaden
beräknad á 3 R:dr. 16 sk. Banco på Hemmanet
och i bägge Norra Fögderierne är den på-
förd efter den i Författningarne stadgade
grund, att hvarje Socken bör föda sine fat-
tige. —

Kungs-Krono- och Hållskjuts är med
hänsigt till dervid förespild tid, beräknad att
orsaka en förlust på hvarje längre eller
kortare skjutsning af 32 sk. Banco. —

Väghållning, Snöskottning derunder
beräknad, till Tolf Karle, och Tolf Öke
Dagsverken af hvart Hemman.

Kyrko- och Prästgårds byggnad är be-
räknad från och med högst 3 R:dr 24 sk
till och med minst 1 R:dr Banco på Hem-
manet. —

Tings- och Fånghus Dito från och
med 2 R:dr 24 sk. till och med minst
1 R:dr. —

Inqvartering som ej för år kan bestäm-
mas, anses likväl i hvarje påkommande till-
fälle medföra en förlust af 6 sk. för hvarje in-
qvarterad Karl, och 3 sk. för hvarje Häst utöf-
ver Durktågs-ersättningen, hvilket likväl till
en stor del kan tillskrifvas att medelpriser-
ne, vid markegångs sättningarne, alltid äro
under verkliga förhållandet. —

Skallgång beräknas till 4 dagsverken
af Hemmanet årligen. —

Krono-Brefbäringen medförer tidspil-
lan öfver hufvud 2 dagar i veckan efter
markegångs pris. —

Kyrkotionden utgöres i de tre Hära-
der som höra till Gamla Sverige, äfvensom
i Hjertums Pastorat i Bohus Län, såsom
Jus Patronatus, in natura eller efter mar-
kegångs pris, men i öfriga delen endast
efter 24 sk. Tunnan. —

Enär på sätt Tabellen för Landet ut-
visar Stats bidraget uppgår till 417,256
R:dr 6 sk. 6 rst. deraf till Kronan 175,963
R:dr 36 sk. 8 rst. samt till andre Verk
och

och Inrättningar 241,292 R:dr 17 sk. 10 rst., blifver alltså häraf en följd, att de Landets skattdragande Innvånare betala circa 2 och sjutton tretitvåendels procent af det uti nämnde Tabell upptagne uppskattade värde 13,890,329 R:dr Banco; likasom nämnde Stats Bidrag, fördelt å de på landet mantalskriene 59,105 personer belöper till ungefärligen 7 R:dr. 2 sk. 11 rst. på hvarje. —

Politie. Föreskrifter till sedlighets och ordnings bibehållande fela icke och verkan deraf visar sig, i mohn som Presterskapet bemödar sig att jemte Kfono-Betjening handhafva de derom utkomne författningar och påbud med noggranhet. — Af de i hvarje socken af församlingarne valde och tillsatte ordningsmännen borde ett icke ringa biträde häruti kunna påräknas, om en god medborgerlig anda vore bland dem rådande; men desse beställningar anses flere städes för ett besvärligt tvång. — Det ankommer på framtiden att ådagalägga, hvad följd Kyrko-Rådens nu mera utsträckta uppsigt och magt i detta hänseende förmå åstadkomma. —

Scholar

Uti Götheborgs Fögderi finnes

1:o En genom enskilde sammanskott grundlagd och nu mera efter Bel Landcasterska methoden inrättad Schola på Elfsborgs Kungsladugårds ägor i Örgryte Socken, Carl Johans församlings fattigfri Schola, hvarest 200 barn njuta undervisning, deraf hälften fritt och andra hälften mot en högst billig årlig afgift. —

2:o Framlidne Directeuren Martin Holtermans Scholæ-Inrättning i Fessbergs Socken, hvarest några och 20 barn, få undervisning. —

3:o En i Säfve Socken för dertill gifven fond af framlidne Hof-Rätts-Rådet Z. Stjernecreuts äfven på Landcasterska sättet inrättad och underhållen Schola, hvarest 20 barn undervisas, ock

4:o Den så kallade Gøthiska förbundets fattigfri-sckola i Mölndahls By, till hvars inrättande och nybyggnad af sten af derföre erforderligt Scholæ-Hus, Boktryckaren i Götheborg, Öfver-Directeuren och Riddaren af Kongl. Vasa-Orden S. Nordberg anslagit nödiga medel.

I öfriga delen af Länets äro Scholanstalterne ännu på svag fot, emedan de bestridas merendels ambulatoriskt af gamla afskedade krigsmän och andre mindre skicklige och kunnige personer samt stundom af föräldrarne sjelfve. —

Undervisnings-verk för allmänna slöjder finnes icke; dock har genom den förut omförmäldte Reis och Magnusons samt Pinei Väfveri-Fabriquer i Örgryte Socken, Väfnads-Konsten spridt sig i kring på flere orter så att landtfolk nu mera städse inkommer till Städerna med Bomulls väfnader, som i både utseende och godhet täfla med utländske. —

Hälsovårds Comitéeer äro väl tillsatte på åtskilliga ställen i Länets; men ännu icke kotne till den verksamhet som svarar emot behof och ändamål, utan bestrides legentliga Läkarevården af Länets 2:ne Provincial-Medici, med biträde af Prästerskap och Kyrkoråd samt 2:ne i orten stationerade Bataljons Läkare af Kongl. Bohus Läns Regemente. —

Fattigvården besörjes i allmänhet på landet på sätt förut nämnt är; dock finnes inom kust-församlingen uti Örgryte Pastorat

en under serskildt Comiteé srälld fattigvård till hvars upprätthållande nämnde församlings Innvånare årligen taxeras. —

Antalet på krogar å Landet är:

Uti Götheborgs Fögderi	125	st.
- Inlands Dito	5	-
- Orost och Tjörns Dito	9	-
- Sunnervikans Dito	2	-
- Norrvikans Dito	2	-
<hr/>		
Såma		143. st.

Anledningen till det ovanligt stora antalet uti Götheborgs Fögderi, härleder sig derifrån att förstäderna Hästhagen, Gamla-Varfvet och Majorna innefatta flere Verk- och Inrättningar, samt utgöra bonings-platser icke allenast för Inrättningarnes arbetare utan ock för alle Sjomän, som på längre och kortare tid derstädes vistas och hvars enskildte tillgångar och förhållanden icke medgifva enskildt hushållning, samt att i Skärgården, såsom mycket besökt, jemväl måste vara flere Närings-ställen. —

Sokne Magaziner och Sparbankar finnes ingenstädes i Länet å Landet. —

Gästgifverier och färjeställen äro efter behof allestädes i Länet med erforderligt

anslag af Resverveskjuts till de förra och äfven Hållskjuts der behofvet så kräfver. — För öfrigt efterlefves Gästgifvare-Ordnin-gen. — Anstalterne till rofdjurs utrotande, be-stå hufvudsakligast uti Varg-Gropar, Räfsaxar samt skallgångar, sedan den så kallade lu-dringen som Öfver-Jägmästaren för några år sedan åtog sig inom Norrvikans Fögde-ri, nu mera upphört. — I Sunnervikans Fögderi göras årliga sammanskotter till Jagt-Cassa, hvarförutan der betalas rofdjurs-pen-gar vid skade djurs dödande utan skallgång. —

Uddevalla Stad. Dess folknum-mer utgör 3513 personer, hvaraf 1889 äro mantalsskrifne och 1654 mantalsfrie. Mastan genom 1806 års Uddevalla Stad och med detsamma, äfven Magistratens Archive öf-vergångne eldsvåda, inga äldre handlingar derstädes finnes, utmärker likväl fordna be-nämningen af Odinsvald eller Oddevald, som sedermera förändrats till dess nu varande namn, att Staden är en bland de äldre i Riket. —

Stadens hufvudsakligaste närings-fång har varit och är handel, förnämligast med Trädvaror, Fisk, Jern, Beck- och Tjära, hvilka, såsom omkringliggande Provincer utöfver egna behofvet framalstrade produc-

ter, jemte alla slags victualie-varor af landt-
mannen till Staden införas och försäljas. —
Till Spanien, Frankrike och England ex-
porterar Staden desse förstnämnde produc-
ter och hemförer i stället Sallt, Tobak, Vin,
Caffe och Socker m. m. äfven, som från
Ryssland, Lin och Hampa. —

Med skäl har Uddevalla tillförene va-
rit upptagen bland Rikets Städer i 2:dra
Classen, såsom idkande en anseelig både
Ut- och Inrikes handel; men den har un-
der sednare tider förlorat betydligt af sin
rörelse och derföre blifvit nedsatt i 3:dje
Classen. Orsakerna ligga härtill dels uti
Trollhätte Canals tillkomst, hvarigenom
Dahls Lands, Vermelands och Västergöth-
lands export producter, som fordom tillför-
des Staden landvägen och derifrån expor-
terades, nu mera föras från Vennersborg
canal-vägen till Götheborg, dels uti sillfis-
kets bortgång, hvilket då det fortfor, [gjor-
de Stadens betydligaste närings-fång; dels
uti 1806 års brand, som icke allenast min-
skade all enskild förmåga, utan ock påkal-
lade otroliga sammanskott och ansträngnin-
gar till uppbyggande af högst nödige Hus,
hvilkas värde sedermera anseeligt fallit. I
stället att Staden på 1790 talet hade [om-
kring 40 Hus som drefvo handel på Utri-

kes ort, utgöra de nu endast några få, och Stadens Handels-flotta är i samma förhållande minskad. — Några handlande hafva dock de sednare åren gjort expeditioner på Södra America och Ostindiske farvattnen. — Inrikes- eller Minut-Handeln är väl lönande, men minuteurerne hemta stor del af sina försäljnings-articlar från Götheborg. —

Stadens belägenhet midt i provinsen samt nära intill Dahlsland och Elfsborgs Län, skulle erbjuda en lifligare handel i synnerhet med trädvaror och spannmål om conjuncturen i allmänhet vore fördelaktigare och communicationen underlättades genom anläggning af en ny väg öfver Uddevalla Stads Nerre Utmark och Valbo-Härad i Elfsborgs Län till allmänna farvägen genom nämnde Härad. —

Stadsjorden brukas till större delen såsom Ång. Sädes-afkastningen svarar således icke till hushöf, hvilket likväl till öfverflöd fylles från Landsorten så att afsättning af spannmål till Utrikes ort någon gång af enskilda skett. — Lin- och Potates odlingen är i ständigt tilltagande. Odling af en Måsse på circa 40 Geometriska tunnland förhafves af Rådman Ljungqvist. — Varrande det blott med hänsigt till sällsamt

inträffande Utrikes export af spannmål som Staden i ringa mån kan verka på Landets cultur ock konstflit. —

För allmänna undervisningen finnes i Uddevalla en Trivial-Schola med Rector och 2:ne Colleger samt en Lancasters-Schola med serskild Lärare. — Dessutom är inom Stadens område, den så kallade Gustafsbergs Barnhus-Inrättning med egen Lärare, som skall vara Prestman, der vid 25 Gosse-barn alltid njuta föda, klädsel, vård ock uppfostran samt utredning till det yrke de för sin framtid välja. —

Inom Uddevalla Stads område äro anlaggde Länets-Lazarett och Curhus, hvilka under Landshöfdingens och Biskoppens öfverinseende förvaltas af en Direction, som biträdes af Provincial Medicus och Syslo-man med nödig betjening. — I denna Inrättning kunna beymmas omkring 70 Patienter. —

Staden har och för sin enskildta Fattigvårds-Inrättning några sängar för fattige sjuke, hvilka skötas af Stadens 2:ne med lön försedde Läkare. — Fattigförsörjningen bestrides af en serskild Direction, som
är

är försedd med Reglemente hvilket Eder Kongl. Maj:t i nåder fastäldt. — Utom den fond Inrättningen serskildt äger, bestrides vården äfven med det årliga tillskott, Församlingen genom taxation utgör. —

Ett af privat actie-ägare anlagdt Sockerbruk finnes i Staden. — År 1826 var detta i verksamhet, men är nu åter nedlagdt. —

På Stadens grund finnes äfven en större och en mindre Reparebana, hvilka begge nu äro i rörelse, med ett ungefärligen antal af 14 arbetare samt tillverkning, för omkring 2500 R:dr Banco. — Ett Skepps-Varf. — Ett Tegellbruk som nu är i full gång med god afsättning, men med obestämdt och olika antal arbetare, samt en Tobaks-Fabrique, som dock för bristande fond och afgång, på flere år ej haft någon tillverkning. — Ingen Sparbank finnes i Staden. — Tillåtne Närings-ställen äro 5 st. — Utaf vissa fastställda afgifter har Staden haft följande inkomst, nemligen:

Tomtöre och Grundlegor

m. m. 5,398. 32.

Fem-Års-Berättelse öfver Gôtheborgs och Bohus Lån. 9

Tolags penningar	992.	6.	7.
Våg- och Bropenningar	14.	13.	8.
Mätare penningar	53.	35.	-
Hamn penningar	76.	43.	7.
<hr/>			
Tillsammans B:co R:dr.	6,535.	34.	10.

Marstrands Stad belägen på en klippa i Hafsbandet en mil från fasta landet, har en folknummer af mantalsskrifne 396 och mantalsfrie 380 personer. —

Denna Stad har en ypperlig hamn och Innvånarnes närings-fång synes egentligen vara bestämdt för Handel och Sjöfart, hvilken åter allt sedan Porto-franco upphörde, på sätt 1822 Fem-Års-Berättelse omförmåler alldeles afstannat och ingen annan förkofran deruti sedermera rönts, än att till förmån för fragt-handeln, någre i Skärgården boende Skeppare, som ägt mindre fartyg eller andelar deri, sökt och vunnit Borgare rätt i Marstrand på Utrikes sjöfart, å Östersjön, Bälterne, och Callegat eller i den mån de funnits äga kunskap och erfarenhet i de delar som tillhöra navigationen; och det lästetal som på denna grund kan anses tillhöra Staden, har derigenom vunnit en tillökning af 126 och en half svåra läster; men den egentliga Ut- eller Inrikes varu-han-

deln är icke dess mindre i jemt ~~af~~ tagande hvartill under närvarande Handels-Conjuncturer, mäst torde bidraga Stadens från Landet afskiljda men annars, lyckliga läge, hvarigenom den saknar Landthandeln och finner export-handeln i flera afseenden försvårad. — Fiskeri-näringen är också ganska obetydlig i anseende till allmänna fattigdommen och oförmögenheten att underhålla erforderlig redskap; och som landtmanna tillförseln är ringa, kan ej eller Handtverkeri eller Slöjde-näringen derstädes äga uppmuntran; af hvilket allt också följer att Staden ej kan verka på Landets cultur.

Genom den år 1824 Staden öfvergångne eldsvåda, blef antalet af byggnader till hälften minskadt. Endast Kyrkan, Scholæ-Huset, Brandhuset samt Fattighuset och Arrester, jemte 65 större och mindre Hus eller bebyggde tomter blefvo kvarlemnade och på de afbrände tomterne äro blott Elfva st. större och mindre Hus uppbyggde men ej fullbordade. —

Stadens jord består af Marstrandsön som innehåller berg och klippor till all odling oanvändbare, äfven på de obebyggde platserne, samt ko-ön ett mantal oförmedadt, hvilken är donerad till mulbete

och annan beqvämlighet, fritt från all skatt och tunga; den är ouppmätt, men delad i beteshagar samt till odling utarrenderade mossar och kärr, hvilka sednare äro genom odlarens flit betydligt förbättrade och bearbetade för production af alla vanlige sädeslag, utom Erter, Bönor och Blandsäd samt Lin och Hampa, men odlingen har i synnerhet Höbol- och Potät-plantering till föremål. —

Marstrand har hvarken Manufacturier eller Fabriquer. —

Schol-Inrättningen derstädes bestrides af 2:ne Scholæ-Lärare och till denna Inrättning samt till Kyrkans underhåll är på Kronans Stat gemensamt anslagit 283 Tunnor 19 kappar Krono-Tionde Korn. —

Fattigförsörjningen med dertill hörande Fattig-Schola och Sjukhus, bestrides dels af samlad fond genom privatorum gåfvor, dels af årlig Taxering å Församlingens medlemmar (militairen undantagen) samt af sjöfarandes bidrag. —

Stadens inkomster af Tomt och Grundskatter, Hamn- Våg- Tunne- Barlast-Vaturene- och Hamn- Reglementets-pennin-

gar samt Tolag och Sakören, har per medium af fem år utgjort för året 771 R:dr. 18 sk. 10 rst. —

Prohibitiva författningar till Stadens fördel finnas inga. —

Strömstads Stad belägen vid Hafvet och utloppet af den så kallade Idefloden, som löper emellan Sveriges och Norriges västra kust, har 671 mantalsskrifne och 723 mantalsfrie personer. —

De närings-fång som vid Berättelsen för 1822 uppgifvits, såsom de der egentligen sysselsätta och underhålla Stadens Innvånare, nemligen Handel och Sjöfart, hafva under loppet af sistlidne fem åren mera af tagit än vunnit förkofran. Genom ökade Communicationer på Norrska gränsen och det i Norrige rådande mera liberala Tull- och Handels system, i förening med de för handelns lättjande emellan Sverige och Norrige, ytterligare utkomne författningar, har nästan all rörelse dragit sig åt sistnämde Rike särdeles till närmast belägne Staden Fredricshall, der allmogen från både till Strömstad angränsande socknar i Bohus Län, såsom ock Dahsland, som till förene vanligen i Stromstad afhämtadt dess behof

nu mera deremot för det mästa ej blott säljer dess producter och effecter utan och köper dess förnödenheter. — Den sålunda yttermera inskränckte handel medför följakteligen minskning i de för Utrikes och Inrikes skeppsfarten påräknade i landet befintlige få export articklar, hvaraf för Strömstad nästan intet återstår, då man undantager något obetydligt parti Plankor och Bräder från sågverk i Bullarens Härad, som vanligen exporteras till Dannemark samt något Länfrö och Bergmossa m. m. som vanligen går till Götheborg, derifrån de få varor som åtgå vid minut-rörelsen mest förskaffas; hvarjemte stundom någon spannmål hämtas från Skåne, då spannmåls priserne der äro lägre än i orten, der likväl till och med i medelmåttigt goda år produceras tillräckligt quantum deraf äfven till den betydighet att export kunnat göras till Norge vid der inträffad missvekt. Desse förhållanden hafva förordskat att sjöfarten mest afstannat och att antalet af fartyg från Strömstad årligen minskats samt att de få återstående äro ganska obetydliga till lästetalet och endast sysselsättas med någre få litet lönande fragtlourer om året; så att Stadens till och med behof af salt nu mera vanligen hemtas från Götheborg eller Uddevalla. — Fisket, i synnerhet det af Hum.

mer och Ostron är ett väsentligt bidrag för den lägre folk classens och fiskares, inom Stadens område, uppehälle. —

De åtskillige privilegier, som blifvit i sednare tider nådigst förunnade Strömstad i afseende på handeln med Norrige, nederlagsrätt m. m. medföra under nu varande mindre gynsamma concunctur, för samhället ej så stor förmån som dermed är åsyftad och säkerligen vore under andra förhållanden att påräkna. —

Staden har donerad jord 2:ne hela Hemman Boijar och Österöd, af hvilkas hela innehåll 50 å 60 Tunmland äro Åker och 30 Tunmland Ång samt det öfriga eller större delen af Österöd till betesmark, så att begge Hemmanens sammanräknade jord-rymd utgör, på sätt Tabellen utvisar, circa 264 Tunmland. —

Strömstad har en Scholæ-Inrättning, vid hvilken är en Pædagog såsom Lärare. Denne lönes af Eder Kōngl. Maj:t och Kronan men njuter dels husium af Staden och dels 25 R:dr. Banco årligen såsom tillika aftonsångs predicant; varande här förutan nyligen organiserad en vexel-undervisnings Schola för 64 barn, stiftad genom

Borgerskapets och åtskillige andre Innvånarens frivilliga bidrag, vid hvilken, Stadens Klockare för närvarande är Lärare; denne blef af Eder Kongl. Maj:t innevarande år nådigst lugnad med en gratification af 50 R:dr. Banco. — För sjukvården har Staden sin serskildta Läkare och fattigvården besörjes af Kyrko-Rådet genom utdelning 2:ne gånger om året af räntan å de capitaler, som för sådant ändamål äro gifne och hvilka Eder Kongl. Maj:t i år nådigst täckts öka med en gåfva af 100 R:dr. Banco. —

Stadens inkomster af Tolag och andre Intrader utgöra 1,398 R:dr. Banco. —

Kongelfs Stad, som är belägen vid sammangreningen af Götha- och Nordre Elfvar, hvilka hafva utlopp i Saltsjön, har 432 mantalsskrifne och 416 mantalsfrie personer. —

Såsom närmaste Stapelstad för de products export, som den öppnade canal-farten lemna, borde Kongelf draga fördel af sin belägenhet, om ej skepsfarten hindrades af en i sednare tider utaf sågspån och jordämnen tillkommen Bank vid Elfvens utlopp i Hafvet, äfven som af en upp-
grundning

grundning vid Staden uti inloppet från Götha-Elf, hvilka ställen endast af smärre eller grundt gående fartyg kunna öfversegas. —

Staden som fordom ägt Fabriquer och under Sillfisket en någorlunda lönande export-handel af sill, tran, och färgmossor m. m., har för närvarande ingen vidsträcktare rörelse, än att förse allmogen med dess behof af köpmans-varor, hvika hemtas från Götheborg, och deremot uppköpa en del af det spannmåls öfverskott, Inlands tillgränsande Fögderi lämnar, hvilket till det nästa afyttras till öboar i skärgården. — Jordbruket, utgörande 6 hela Hemman och följaktligen ojemnförligt större än något af de öfrige Städernes i Länet är således Kongelf Stads Hufvud-näring. —

På landets kultur kan Kongelf desto mindre hafva något inflytande, som utom det att Staden icke drifver någon Ut- eller Inrikes export-handel, har Staden för lifsbehofverne utaf egna jord-protucter så tillräckligt, att högst obetydligt deraf behöfver köpas från landet. —

Af Stadens jord hafva 21 st. åkrar af enskildte personer varit donerade till Kongelss Hospital eller fattig-Inrättning, men äro nu Götheborgs eller Läns-Hospitalet underlagde. — För allmänna undervisningen finnes inom Staden en Pædagogie, hvars Lärare aflönas dels af Kronan och dels af Staden. —

Sjukvården bestrides af en antagen Läkare med lön af Staden, men sjukhus-Inrättning finnes icke, dock åtnjuta Stadens fattige behöflige Medicamenter, på Stadens bekostnad. —

Fattigförsörjningen bestrides af en särskild Comité och är för de ålderstegne inrättadt fattighus; hvarjemte andre behöfvande njuta understöd af medel, som hos Stadens Innvånare uttaxeras och hvarje vecka utdelas. —

Fyra stycken Krogar finnas med Brännvins-Minuterings-rättighet. —

Stadens inkomster af Tomt och Grundskatter, Tolag m. m. uppgå till 935 R:dr. —

Prohibitiva författningar till Stadens fördel finnas inga. —

Göteborgs Stad, vid Götha-Elfs utlopp i Hafvet belägen, som, oberäknadt Förstaden Majorna å Landets grund, hyser 16,615 Innvånare, äger en af naturen danad ypperlig Hamn och ett för handel lyckligt läge, hvars vigt och värde ökas i mohn af de Inrikes communicationernes allt framskridande förbättringar, hvilka förmodeligen i en framtid skola inom Göteborg frambringa resultat, dem nu tiden anar, men hvaraf utvecklingen hvilar på så många oförutsedde händelser, att de ej med visshetens åsigt kunna påtageligen framställas. Anledningen till hopp är emedlertid säker, och detta bör uppmuntra till ihärdighet i bemödanden för Stadens väl. Speculationsandan, väckt under Continental-Système, ytterligare lifvad genom behofvets kraft, synes äfven år från år taga en mångsidigare riktning, och de Handlande städse lemna oförsumm at att begagna nya tillfällen till Handels relationer och industrie-grenar lämpade efter tidens skick. — Detta förhållande har äfven haft den verkan, att oaktadt mindre fördelaktige penninge conjuncturer, i synnerhet under 1826 och de deraf här på stället förefallne fallisimenter, man kan med visshet säga det Göteborg ej aftagit sedan senaste Fem-Års-Berättelsen ingafs. Det enda som blir i täflan oroan-

de, är den hastigt tilltagande uppgrundningen af Stadens hamn och Götha-Elf, men hvilken omständighet, redan ett ämne för Eder Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet, kommande under handläggning af Rikets Ständer, sålunda gifver mindre brydsam åsigt, enär man i sådane allmänna afseenden vid stora tillfällen, aldrig saknat deltagande och bidrag af nationens representeranter. —

Förnämsta export-varorne från Göteborg äro Jern, Träd-varor, Alun, Kumin, Linfrö, Bergmossor m. m.; och äro följande Tabeller, hvilka mig benägit utaf härvarande Tull-Districts-Chefen blifvit meddelade, serdeles upplysnings gifvande hvad de tre förstnämnde artiklarne beträffar; börjande härtill fogas den underrättelse, att under förloppet af innevarande år till den 13 September var afskeppadt 112,270 Skeppund Jern samt att till den sista Augusti afskeppningen af trädvaror redan kommit till följande belopp, nemligen 41,933 Tolfater Bräder af alla dimensioner, 5,002 st. Bjelkar, 5,870 st. Sparrar och 3,521 st. Mastträn. — Besagde Tabeller framställa sådane förhållander nemligen:

N:o 1.		Jern alla slag.
Åren 1701 - 1720, exporterades per medium för året.		58,798
- 1721 - 1740. Dito Dito		72,403
- 1741 - 1760. Dito Dito		83,000.
- 1761 - 1780. Dito Dito		88,030.
- 1781 - 1800. Dito Dito		103,395.
- 1801 - 1820. Dito Dito		92,731.
- 1821 - 1825. Dito Dito		116,892.
År 1826. exporterades		100,868.
- 1827. Dito		130,361.

N:o 2.		Bräder af alla dimen- sioner. Tolfter.
Åren 1701 - 1720. exporterades per medium för året.		13,031.
- 1721 - 1740. Dito Dito		18,704.
- 1741 - 1760. Dito Dito		26,613.
- 1761 - 1780. Dito Dito		26,162.
- 1781 - 1800. Dito Dito		28,619.
- 1801 - 1820. Dito Dito		36,804.
- 1821 - 1825. Dito Dito		50,209.
År 1826. exporterades		48,100.
- 1827. Dito		73,346.

N:o 3.		Spiror.	Sparrar.	Bjelkar,
		st.	st.	st.
Åren	1801 -- 1805. per medium för året	198.	256.	189.
-	1806 -- 1810. Dito Dito	29,846.	5,317.	4,881.
-	1811 -- 1815. Dito Dito	16,297.	2,660.	3,104.
-	1816 -- 1820. Dito Dito	14,736.	1,946.	2,476.
-	1821 -- 1825. Dito Dito	11,034.	9,553.	5,889.
År	1826 exporterades	8,155.	7,102.	4,238.
-	1827. -- Dito	7,579.	6,188.	5,286.

N:o 4.		Alun.	Spik.	Stål.
		Sk:d.	Sk:d.	Sk:d.
Åren	1771 -- 1800. exporterades per medium för året	460.	455.	980.
-	1801. -- 1810. Dito Dito	653.	525.	1,599.
-	1811. -- 1820. Dito Dito	988.	1,467.	4,392.
-	1821. -- 1825. Dito Dito	1,736.	1,837.	1,988.
År	1826. exporterades	1,113.	1,542.	952.
-	1827. Dito	2,051.	2,655.	2,168.

Man bedömmar efter dessa förhållanden, huruvida stället haft till- eller aftagande export-rörelse. — Sannfärdige facta gifva alltid anledning till säkrare slutsatser än konstlade Theorier och förmodanden. — I bland skeppnings artiklar står bergmossan de 3 sednare åren lågt på listan, men man har börjat, till ej obetydligt belopp exportera af skimlafvarne, och inom 2 å 3 år är den riktiga bergmossan återväxt, hvilken under åren 1824 och 1825, i anseende till sin begärlighet, nästan totalt bortskrapades. —

Inom få år måste exporten ifrån Göttheborg nödvändigt komma att innefatta betydliga spannmåls kvantiteter i anseende till den allt jemt i häftigt förhållande stigande sädes-productionen, jemnförd med befolkningen; man må förgäfvets söka, att genom den så kallade Husbehofs-brännningen förvandla säden till Bränvin, — äfven detta har sin gräns och då måste utförsel ske af varan, men förut kommer den att uti gifvande år uppköpas och här uppläggas tills fördelen för export något år sig yppar; men för att etablera denna rörelse, måste lämplige Magaziner inrättas, uti och ifrån hvilka säden kan utur Fartyget hissas, samt åter ifrån vindarne genom strut i farkosten störtas. — Den nu varande methoden vid inn- och utlastningar, att begagna Pråmar, sedan köra säden på axel till långt ifrån belägne Magaziner, bära den uppföre trappor och hafva samma besvär och omvägar när den skall åter utskeppas, medförer en kostnad, som förbjuder en stor spannmåls handels införande. — Tankan skall likväl framdeles rigtas på en sådan handel, när priserne blifva ytterligt låga och landtmannen för att ens blifva utaf med sin vara, börjar att ria sin säd, som då uti lämplige Magaziner kan uppläggas

tills passande tillfälle för afyttring sig förete. —

Import-handeln har betydligt ökat sig på den lagliga vägen. — Flere hitintills förbudne varors tillåtelse till införsel och en viss nedsättning af för hög tull på mångfalldige import artiklar, hafva frambringat lycklige resultat. — Lurendrejriet är i synnerhet i år betydligt förminskadt, hvilket allt framställer det förhållande som inhämtas af följande Tabell

	Svenskt Banco,		
	R:dr. sk. rst.		
Åren 1817 — 1820 utgjorde Götheborgs Tull-Uppbörd, de influtne vaxlarne valverade å 120 sk. Cours per medium för året	537,608.	5.	8.
- 1821 — 1824. Dito	609,023.	43.	4.
År 1825	Dito 610,242.	3.	8.
- 1826,	Dito 637,799.	6.	-
- 1827.	Dito 745,320.	47.	5.

Må man väl vid denna betydliga ökning i Tull intægter anmärka, att beloppet af den influtne spannmåls-Tullen utgjorde för

för år 1826 R:dr. 12,905. 3 sk. samt för år 1827 R:dr. 51,144: 11 sk.; men man måste tillika anmärka att ett ojemnförligt öfvervägande motskäl för Tull-uppbördens stigande, förefinnes uti betydligt nedsatte Tullafgifter, och att således ingen progression ägt rum, om icke Import-Handelen betydligt ökat sig. —

Transito-Handelen, som ej väsendtli- gen förändrat sitt förhållande emot hvad den var vid sednaste Fem-Års-Berättelsens afgifvande, befinner sig ännu uti ett trånande skick, samt kan, efter min öfvertygelse, ej på mera än ett sätt hjälpas, nemligen: att Riksens Ständer tillåta härvarande Discont-afdelning belåna på transito uplag liggande varor, i likhet med hvad som nu skjer med jern och andra våg effec- ter. — Till nödig säkerhets iakttagande borde föreskrifvas att varan skulle förvaras inom Kronans vård och lås, uti sådane Magaziner, der den ej kunde skämmas, samt att den voro uti någon af Englands mäst Accrediterade försäkrings anstalter försäkrad för eld. — Till högre belopp än varans halfva värde borde den ej få belånas, och

icke eller på längre tid än 3:ne månader; en tiderymd tillräcklig för utveckling af prisers förändring och följaktligen till fyllest, att kunna, i de fleste fall, exportera eller förtulla belånade varorne. — Belånings rättighet borde likväl icke äga rum för andra än de väsentligaste colonial-producterne, jemte Salt hvilken vara, utgörande en hufvudsaklig import artikel samt ett oundgängligt behof för hvarje Sveriges Innbyggare, förtjente den fördelen att kunna belånas. — Jag förmodar att utom den sistnämnde varan, endast följande borde komma i fråga, såsom utgörande förnämligast de Nord-Americanske Lasterne, nemligen:

rådt Socker

Bomull

Hudar

Caffe

Tobak och

Indigo ;

Vidtages icke en dylik methode, äga denna Stadens Handlande ej nog betydliga capitaler för att hunna begagna till emottagande af andra varor på transito upplag, än som ungefärligen kunna calculeras vara behöflige för Inrikes consumptionen, och således skola då de fläste Americanske skepp komma hit i barlast för att hämta jernet, sedan de å andre Utrikes orter låssat sine inne-

hafvande laster. — Genom det föreslagnö sättet, skulle äfven de summor, som nu rouléra ensamt till Vexel-handel på credit och hvilken rörelse för många blir betungande, återgå uti den activa handelen, till fördel så väl för Staten och Staden, som äfven för de fleste enskilde. — Man må likväl icke, äfven med de föreslagne hjälpe-medlen, föreställa sig att någonsin kunna uppdrifva transito-handeln till ett förhållande, som närmar sig till det som existerade under Continental-systemets period. — Nämnde conjunctur var en på Götheborgs horisont lysande, välgörande, men i sine följder äfven skadlig meteor. — Framfödd genom Politiska tvång af en alldeles egen art, försvaun den efter det orsakerne till dess tillvarelse, upphört. Den utvecklade speculations andan riktade otroligt hastigt samt användes på så sätt nyttigt, att Staden blef till större delen varaktigt och väl byggd, men perioden var för kort, att lemna uppmärksamhet åt allmänna företag af oberäknelig nytta, såsom Hamnens upphjelpande, stora Magaziners anläggande m. m.; — den införde äfven en hittintills okänd luxe; hvars underhållande, för de Handlande skapat behovet af en större vinst, och slutligen alstrade ofta nämnde förhållande ett öfverdrifvit antal Concuenter inom Han-

dels-Classen, som rivalisera hvarannan inbördes vida öfver den Naturliga gränsen, och som lätteligen genom ett dermed sammanhängande Anticipations-sysstème skulle kunna bringa osäkerhet och misstroende i rörelsen.

Sjöfarten är för närvarande (med egna fartyg hvaraf Götheborg endast äger 96 större och mindre) ej liflig. — Man påstår att dryga Consulat-Afgifter samt i synnerhet de förhöjde Lots- och Båk Afgifterne äro för betungande för Svenska fartyg; och jag medgifver, att någon nedsättning i detta afseende vore önskelig; men för öfrigt bidrager väl minnet af det stora antal fartyg som för 12 å 13 år sedan in- och utmönstrades från denna hamn, att göra mera nedslående reflexioner i nämnde afseende, än som vid närmare skärskådande sig framställa, när jemförelsen af naturlige förhållanden, äfven allvarligt komma i betraktande. — I början af 1770 talet, då likväl rörelsen här ansågs blomstrande, — då Sillfisket sysselsatte flere fartyg, — då Ostindiska handelen florerade, ägde Götheborg endast 93 fartyg. — Sedermera under Revolutions - krigen växte antalet ända till öfver 200, som med någon fluctuation i förhållande till längre eller kortare mellanstånd

af fredstider bibehöll sig till år 1815, då det allmänna fredslugnet och den här vid samma tid inträffade Banqueroute-perioden reducerade Skeppsantalet till öfver hälften; Och att således ortens skeppsrederier för närvarande äro uti en ofördelaktig Conjunction, kan ej förnekas. — Likväl bör icke någon jemförelse skäligen kunna göras med de passerade krigstiderna, då Svenska Skepp, i följd af deras neutrala egenskap, voro till fragter företrädes vis eftersökte i de fleste Europeiske hamnar. — Äfven hafva omständigheterna hos många lämnat rum för den misstänka, att en stor del af de fartyg, som under Continental perioden paraderade i våra Sjömanshus-Listor, änskönt nominélt tillhörande Svenske ägare och seglande under Svensk flagg samt med svenska Documenter, i sjelfva verket haft utländske ägare. — Vare sig härmed huru som helst, kan den ofördelaktiga ställning, hvaruti Svenska Sjöfarten sig befinner, icke med fog tillräknas annat än Naturliga förhållanden, som skola vid inträffande freds-tillstånd efter ett långvarigt krig alltid förete sig. — Må man således icke i tillfället soka anledningen, i brist af omvårdnad hos styrelsen. — Den har i stället öppnat ljusare utsigter för framtiden genom det reciprocitets-systeme med de fleste Nationer, som i början obeqvämt, rubbar gamla vanor och förhål-

landen, men frändeles ej annat kan än lämna tillfällen för vinst, enär i anseende till byggnads- Materialier, Dagspenningar, Skepps-besättningarnes hyror m. m. ej allenast Svenska Rederierne böra kunna rivalisera med hvilken Nations som helst, utan äfven, om våre skepp byggas med eftersyn, hushållning och drift, utrustas efter denna princip, bemannas af dugeligt sjöfolk, och föras af idoge och sparsamme, skicklige och nöjaktigt lönte Capitainer, vi snart sagt, i anseende till ursprunglige fördelar, stå främst i rangen af navigerande nationer. —

Under den sedan sista Fem-Års- Berättelsen förflutna tid, hafva per medium, årligen, circa 200 Utländske och Norrske Skepp blifvit inn- och utmönstrade uti Götheborg. —

Utom Stadens egentliga Näringsfång, Handeln och Sjöfarten, drager den äfven fördel af åtskillige Fabriquer, af hvilka, jemlikt Tabellen, finnas inom Stadens område 3 Sockerbruk, 1 Tegelbruk, 2 Åtticke- och Segelduks fabriquer, 1 Garfveri samt 3 Tobaks- och Snusfabriquer. — Å antalet af de personer som dervid sysselsättas, äfvensom öfver beloppet och värdet af deras till-

verkningar har icke kunnat erhållas särskild uppgift, utan är förhållandet i dessa delar uppgifvit efter de från Götheborgs Stads Hall- och Manufactur-Rätt erhållne upplysningar rörande alla de derunder lydande och följakteligen äfven de inom Götheborgs Fögderi belägne fabriquer, hvilket för år 1827 varit följande nemligen:

Bomulls Fabriquer med 363 arbetare och tillverknings-värde B:co	209,644.	42.	6.
Sitz- och Cattuns Tryckerier	67. Dito Dito	65,963.	4. -
Segelduks Fabriquer	94. Dito Dito	47,156.	30. 6.
Färgerier	8. Dito Dito	7,500.	- -
Tapet Fabriquer etc.	2. Dito Dito	772.	37. -
Repslagerier	28. Dito Dito	40,470.	8. -
Socketbruk	59. Dito Dito	783,063.	30. -
Garfverier	16. Dito Dito	17,508.	16. -
Spegel Fabriquer	17. Dito Dito	3,606.	- -
Urfabriquer	23. Dito Dito	3,058.	28. -
Pappersbruk	15. Dito Dito	1,970.	24. -
Såpsjuderier	3. Dito Dito	3,643.	28. -
Tobaks Fabriquer	49. Dito Dito	44,682.	28. -
Parfumerier	8. Dito Dito	8,104.	34. -
Oljeslagerier	13. Dito Dito	42,000.	- -
Ätticke Fabriquer	3. Dito Dito	5,916.	32. -
Strå- och Spånhattss dito	8. Dito Dito	788.	- -
Lack Fabriquer	2. Dito Dito	1,458.	16. -
Chocolads Dito	3. Dito Dito	280.	- -
Meubel Dito	16. Dito Dito	4,949.	- -
Instrument Dito, m. m.	5. Dito Dito	1,766.	32. -
Skepps-Varf	96. Dito Dito	42,411.	5. 4.

Några prohibitive författningar, till fördel för Staden, finnas icke. —

På sätt Tabellen för Städerna utvisar användes all Stadens jord till rivaliserande af Jordbruket och ingen del deraf till odling af salu-växter. —

Tillåtne Krogar i Staden och på dess grund utgöra ett antal af 61. —

En Sparbank är härstädes inrättad, hvars fõnd vid 1827 års slut utgjorde 138,193 R:dr. 31 sk. Banco. —

Stadens ordinarie Inkomster, hvilka bestå af Tolags-medel, våg-penningar från Packhuset, Mast-skantspenningar, Tjäre-hofspenningar, Roder-Båk- och Pålpenningar, Bompennningar, Stämpelpennningar, Våg-penningar från jernvågen; Vrakjerns Confiscations-medel, Tunn-pennningar, Packare penningar, Butskaps-pennningar, Tretionde-pennningen af Gårdkõp, Stånd penningar, Landeri-Arrende- och Tomtöre-medel, Räntor af Säfvedahls Härad, samt Sakõres-Kurhus- och Vallraserings-medel, uppgingo, enligt 1826 års bokslut, med Hyres-medlen för Stadens Hus och Lägenheter, jemte någõ andre smärre inkomster, till ett sammanräknadt belopp af 73,164 R:dr 43 sk.6 rst. Banco; livaremot utgifterne, bestående uti Stadens Aflõnings-Stat, Pensioner, Begravningshjelp, Gymnasii

Gymnasii- och Scholæ - Staternes hushyror, kurbushjonens och fångarnes underhåll. Intresse-medel, reparations - kostnader m, m. utgjorde 69,368 R:dr 15 sk. 5 rst. Banco, så att Stads-Cassan då haft en behållning af 3,792 R:dr 28 sk. 1 rst. — De öfriga i Tabelln upptagne onera utgå dels genom taxering å Borgerskapet och Stadens Innvånare och dels genom frivillige Gärder. —

Allmänna Inrättningar i Staden för undervisning, sjukvård- och fattigförsörjning m. m. äro följande, nemligen:

Gymnasium- och Trivial- med tillhörande Appologist-Scholan, Christine Församlings Tyska-Schola, Stadens Barnhus-Schola, Villinska Fattigfri-Scholan, Söndags-Scholan för Gesäller och Lärgossar i handtverkerierne, Frimurare - Barnhusets - Schola, Prins Oscars- Schola för Soldat-barn, fattigförsörjnings anstaltens Schola, Gelilda-Schola för barn af Judiska Nationen, Chalmerska Industrie-Scholan, hvarest år 1826, 297 barn blifvit undervisade uti Ull- och Bomulls rensning, kardning- och spinning; 20 barn i Ritkonsten; 10 Sjöbefarne ynglingar uti Navigationen; och 12 mindre bemedlade

Fem-Års-Berättelse öfver Götheborgs och Bohus Län.

Fruntimmer i Väfnads-konsten: Den af några härvarande Fruar stiftade Flick-Schola för Pauvres Hontoux, kallad Fruntimmers förenings-Scholan. Det Handels-Institut, som härstädes blifvit inrättadt, och genom en enskild medborgares frikostiga bidrag kommit till fullbordan, uti hvilket, ställdt under Handels-Societens inseende och förvaltadt af en bland dess Ladamöter vald Direction, 30 å 40 ynglingar årligen, emot en billig afgift, njuta undervisning uti alla till Handels-yrket hörande kunskaper, utaf 3:ne dertill med bestämd lön antagne Lärare: och slutligen den under Sjömanshus-Directionens tillsyn varande Navigations-Schola, med tillsatt ständig Lärare för undervisning uti de till Navigationen hörande vettenskaper, uti hvilken Schola, med vederbörlig approbation, tagits examina:

År 1822 af	4.	Skeppare	och	12	Styrmän
- 1823 -	4.	-	-	11.	-
- 1824. -	7.	-	-	19.	-
- 1825. -	4.	-	-	18.	-
- 1826. -	9.	-	-	28.	-

för alla åren 28, Skeppare och 88. Styrmän.

Stadens Sjukvårds - Inrättningar utgöras af Sahlgrenska Sjukhuset och Kurhuset. I

det förra njöto år 1826, Niohundra Tretton sjuke vård och skötsel. —

Anstalterna här i Staden till de fattiges vård och underhåll bestå af:

1:o Allmänna fattigförsörjnings-inrättningen, hvars personal år 1826 utgjorde 2,368 fattige, men för hvarjehanda orsaker under loppet af året förminskades, så att den vid årets slut var 1891. —

2:o Fattighuset, der gamla orklöse Borgare och deras Enkor samt ålderstegne tjenstehjon njuta försörjning till ett antal af omkring 120. —

3:o Frimurare - Ordens Barnhus, hvilket år 1826 underhållit 84 barn. —

4:o Kongl. Götha - Artillerie-Regementets Invalid-Inrättning, som på Officers-Cop-sens bekostnad år 1826 lemnat underhåll åt 16 gamla afskedade Constaplar och Artillerister. —

5:o Stadens Barnhus, der 22 fattige barn underhållits berörde år. —

6:o Curhuset med tillhörande Hospitium

incurabilium hvarest 85 personer samma år njutit Läkare vård, uppehälle och skötsel. —

7:o Kongl. Götha Artillerie Regimentets Soldat Barn-Schola, Prins Oscars-Schola kallad, hvarest år 1826, jemte spisning och beklädnad åt en del, undervisning lemnats åt 64 Gossar och 48 Flickor uti vanliga Elementar öfningar, — jemte Sång och Musique, äfvensom Industrie-Scholan derstädes, uti handverk för Gossarne och Fruntimmers slöjder för Flickorne. —

8:o Villinska Fattigfri-Scholan, der 603 barn år 1826 njutit fri undervisning, jemte understöd, kläder m. m. —

Hvarförutan årligen utbetalas till fattige, räntan af

1:o Aflidne Handlanden Anders Lesses Donations-medel, År 1826 hafva 195 fattige här af blifvit understödde med 3,643 R:dr 44 sk. Banco. —

2:o Aflidne Handlanden Jonas Sernströms gåfva till Pensions-Inrättning för tio fattiga Enkor etter Handlande härstädes, utgörande denna gåfva i capital 16,666 R:dr

32 sk. Banco, så att hvarje Enka årligen undfår 100 R:dr Banco. —

3:o Aflidne Brukspatronen Nicklas Holtermans Donation 4000 R:dr Banco till tre fattige köpmans Enkor här i Staden som hvardera undfå årligen 80 R:dr Banco. —
äfvensom

4:o Af Handels-Societetens cassa årligen lemnas understöd till nödlidande Enkor och Barn efter Handlande, hvilka understöd för år 1826 utgjort 713 R:dr 16 sk Banco.

5:o Sjömanshus-Directionen, af de till dess förvaltning och till uppbörd vid Sjömanshuset anslagne medel, hvarje år utdelas Gratialer till fattige, bräcklige och ålderstigne Sjömän, Sjömans Enkor och Barn, hvilka Gratialer år 1826 uppgingo till ett sammanräknadt belopp af 2,922 R:dr 8 sk, Banco och

6:o Sällskapet De Fattiges-Vänner lemna understöd åt Pauvres Honteux, dels med penningar, dels genom utdelning af matvaror, Ved, Ljus samt beklädnads-pesedlar, och dels genom utbetalning af Scholæ penningar för barn m. m.; grundande sig denna Inrättning, hvars utgifter år 1826 uppgått till 1,451 R:dr 39 sk. 1 rst. B:co

icke allenast på frivillige gåfvor, utan ock hufvudsakligen på årliga afgifter utaf Sällskapets Ledamöter. —

Dessutom må nämnas att af så kallade Heilbornska-soppan dagligen utdelas portioner till en mängd fattige utan betalning, hyartill kostnaderne bestridas af medel, som genom subscription bland Stadens Innvånare erhållits. —

Göteborgs Lands-Canslie den 11 October 1828. —

AXEL ROSEN.

E. Engeström. G. V. Holmgren.